

ШҮҮХИЙН АКАДЕМИ

**“ТӨРИЙН АЛБАН ХААГЧ ГАРГАСАН
ЗӨРЧИЛДӨӨ ШУУД САНААТАЙ, ЭСХҮЛ
ИЛТЭД БОЛГООМЖГҮЙ ГЭМ БУРУУТАЙ
БОЛ ХУУЛЬД ЗААСАН ХАРИУЦЛАГА
ХҮЛЭЭХ”-ТЭЙ ХОЛБООТОЙ ШҮҮХИЙН
ШИЙДВЭРТ ХИЙСЭН ДҮН ШИНЖИЛГЭЭ**

ШҮҮХИЙН СУДАЛГААНЫ ТӨВ
2025.01.28

“ТӨРИЙН АЛБАН ХААГЧ ГАРГАСАН ЗӨРЧИЛДӨӨ ШУУД САНААТАЙ, ЭСХҮЛ ИЛТЭД БОЛГООМЖГҮЙ ГЭМ БУРУУТАЙ БОЛ ХУУЛЬД ЗААСАН ХАРИУЦЛАГА ХҮЛЭЭХ”-ТЭЙ ХОЛБООТОЙ ШҮҮХИЙН ШИЙДВЭРТ ХИЙСЭН ДҮН ШИНЖИЛГЭЭ¹

Шүүхийн шийдвэрийн дүн шинжилгээ хийхдээ Улсын дээд шүүхийн 2024 оны 02 дугаар сарын 06-ны өдрийн 001/ХТ2024/00029 дугаар тогтоолыг сонгон авав. Тус шийдвэрийг шүүхийн хууль хэрэглээний нэгдмэл байдлыг дэмжих, цаашид төсөөтэй хэргүүдийг хянан шийдвэрлэхэд эрх зүйн тогтвортой байдлыг хангах болон хуулийн зохицуулалт дахь зарим тодорхойгүй байдлыг тодорхойлон гаргахад ач холбогдолтой гэх үндэслэлээр сонгосон болно.

Энэхүү дүн шинжилгээ нь шүүхийн шийдвэрийн танилцуулах хэсэг, шийдвэрлэсэн байдал, дүн шинжилгээ, дүгнэлт хэсгээс бүрдэнэ. Шүүхийн шийдвэрийн **танилцуулах хэсэг** нь шүүхийн шийдвэрийн дугаар, шийдвэрийн төлөв, хэргийн тухай товч гэсэн дэд хэсгүүдийг агуулах бол **шийдвэрлэсэн байдал хэсэгт** анхан, давж заалдах болон хяналтын шатны шүүхийн шийдвэрийг товчлон дурдав. Харин **дүн шинжилгээ хэсэгт** эрх зүйн зохицуулалт болон онолын ойлголт, төсөөтэй шүүхийн шийдвэр, гадаадын зарим улсын (Гүрж, ХБНГУ болон Япон) эрх зүйн зохицуулалтыг харьцуулан судаллаа. **Дүгнэлт хэсгээр** сонгон авсан шүүхийн шийдлийн үндэслэлд дүгнэлт өгнө.

НЭГ. ТАНИЛЦУУЛАХ ХЭСЭГ

Шүүхийн шийдвэрийн дугаар: УДШ-ийн 001/ХТ2024/00029 дугаар тогтоол²

Шүүхийн шийдвэрийн огноо: 2024 оны 02 дугаар сарын 06-ны өдөр

Шийдвэрийн төлөв: Анхан шатны шүүхийн шийдвэр, давж заалдах шатны магадлалд өөрчлөлт оруулж шийдвэрлэсэн.

Хэргийн тухай товч

Нэхэмжлэгч Завхан аймгийн прокурорын газар нь хариуцагч А.Д-д холбогдуулан түүний хууль бус шийдвэрийн улмаас төрд учруулсан хохиролд 15,744,144 төгрөг гаргуулах нэхэмжлэлийн шаардлага гаргасан ба үндэслэлээ “...А.Д нь Завхан аймгийн Мэргэжлийн хяналтын газар (цаашид “МХГ” гэх)-ын даргаар ажиллаж байхдаа жолооч С.Г-г 2019.05.13-ны өдрийн Б/20 дугаартай тушаалаар сахилгын шийтгэл ногдуулж ажлаас халсныг шүүхийн шийдвэрээр буруу гэж үзэж, ажилд нь эгүүлэн тогтоож ажилгүй байсан хугацааны олговор гаргуулахаар шийдвэрлэж, нийт 15,744,144 төгрөгийг С.Г-д олгосон тул үүнийг гаргуулах” гэснийг хариуцагч эс зөвшөөрч “... ажлаас чөлөөлөх шийдвэрийг хууль

¹ Энэхүү дүн шинжилгээг Шүүхийн академийн судалгааны төвийн дарга Б.Дөлгөөн (Ph.D) удирдаж, Иргэний эрх зүйн секторын судлаач Г.Амаржаргал хийж гүйцэтгэв.

² Шүүхийн шийдвэрийг дэлгэрэнгүй үзэх холбоос: https://shuukh.mn/single_case/10428?daterange=2024-01-01%20-%202024-08-29&id=3&court_cat=1&bb=1

зүйн үндэслэлгүй гаргасан нь буруутай боловч өөрийн шийдвэр үйл ажиллагаатай холбоогүйгээр учирсан хохирлыг хариуцахгүй, өөрөөр хэлбэл ажилд эгүүлэн томилох боломжгүй нөхцөл байдлууд үүссэн, мөн хэргийг шийдвэрлэх хүртэлх хугацаа нь хохирлын хэмжээнд нөлөөлсөн тул хариуцахыг зөвшөөрөхгүй. Миний бие А.Д-д шүүхээс МХГ-ын даргын албан үүргээс түдгэлзүүлсэн шийдвэр гарсан байснаас үүдэн маргааныг шийдвэрлэж чадаагүй. Иймд нэхэмжлэлийн зарим хэсгийг зөвшөөрнө” гэж тус тус маргажээ.

ХОЁР. ШИЙДВЭРЛЭСЭН БАЙДАЛ

Анхан шатны шүүх: “...Шүүхийн хүчин төгөлдөр шийдвэрүүдээр С.Г-д нийт 15,744,144 төгрөг олгохоор шийдвэрлэсний дагуу тухайн шийдвэр нь биелэгдсэн байх тул төрд учирсан хохирлыг тухайн шийдвэрийг гаргасан буруутай албан тушаалтан болох А.Д-с гаргуулах үндэслэлтэй. Тухайн цаг хугацаанд С.Г-н гэмт хэрэг үйлдсэн, гэм буруутайг шүүхээр тогтоосон нь хариуцагч А.Д-н төрд учруулсан хохирлоос 2,281,305 төгрөгийг хасаж тооцох үндэслэл байхгүй...” хэмээн нэхэмжлэлийн шаардлагыг бүхэлд нь хангаж шийдвэрлэсэн.

Давж заалдах шатны шүүх³: “...Хариуцагч А.Д-н хууль бус шийдвэрийн улмаас төрд 15,744,144 төгрөгийн хохирол учирсан байна. С.Г-н ажилд эгүүлэн тогтоож, ажилгүй байсан хугацааны цалин нөхөх олговор гаргуулахаар шийдвэрлэсэн анхан шатны шүүхийн шийдвэр хүчин төгөлдөр болох цаг хугацаанд МХГ-ын даргын үүргийг гүйцэтгэж байсан Н.О нь шүүхийн шийдвэрийг биелүүлж С.Г-г ажилд нь эгүүлэн авсан нь төрд учирсан хохирлын хэмжээ нэмэгдэхэд нөлөөлөөгүй байна.” гэсэн дүгнэлт хийж, анхан шатны шүүхийн шийдвэрийг хэвээр үлдээж шийдвэрлэжээ.

Хяналтын шатны шүүхээс дараах байдлаар тайлбарлан, шийдвэрлэжээ.

1. Иргэний хууль (цаашид “ИХ” гэх)-ийн 498 дугаар зүйлийн 498.2-т төрийн албан хаагчийн албан үүргээ зөрчсөн гэм буруутай үйлдэл /эс үйлдэхүй/-ийн улмаас бусдад учруулсан хохирлыг төр хариуцан арилгасан тохиолдолд мөн хуулийн 498 дугаар зүйлийн 498.5-д зааснаар өөрт учирсан хохирлыг буруутай этгээдээс шаардан гаргуулахад гэм буруутай этгээдийн гэм буруугийн хэлбэр, хэр хэмжээ, түүнд нөлөөлөх хүчин зүйлийг гэм хорын хохирлыг тооцоход харгалзан үзэх эсэх буюу холбогдох хуулийн зохицуулалтыг хоёр шатны шүүх зөв тайлбарлан хэрэглэсэн эсэх талаар хяналтын шатны шүүх дүгнэлт өгөх нь зүйтэй гэж үзсэн байна. (11)⁴
2. Албан тушаалтны буюу хариуцагчийн хариуцлага хүлээх үндэслэл нь ИХ-ийн 498 дугаар зүйлийн 498.5-д зааснаар тодорхойлогдох бөгөөд энэ хуулийг хэрэглэх талаар Улсын дээд шүүхийн шүүх хуралдааны 2023.09.19-ний

³ Завхан аймгийн эрүү, иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн 2023 оны 12 дугаар сарын 18-ны өдрийн 205/МА2023/00039 дугаар магадлал, https://shuukh.mn/single_case/28728?start_date=&end_date=&id=2&court_cat=1&bb=1.

⁴ “Шийдвэрлэсэн байдал” хэсэгт бичигдсэн хаалт доторх дугаарлалт нь шүүхийн эх шийдвэрийн цогцолборын дугаар болно.

өдрийн 001/ХТ2023/00157 дугаартай тогтоол⁵-д тайлбарласнаар авч үзэх нь зүйтэй. Энэ нь “ИХ-ийн 498 дугаар зүйлийн 498.5-д ажилтнаас шаардах эрхийн бүрэлдэхүүн буюу урьдчилсан нөхцөлд гэм буруугийн бүх хэлбэрийг бус тодорхой хэлбэрийг дурдан “Энэ хуулийн 498.1, 498.2, 498.4-т заасан этгээд өөрийн шууд санаатай буюу илтэд болгоомжгүй үйлдлээр гэм хор учруулсан бол гэм хорыг арилгасан байгууллага өөрт учирсан хохирлыг тухайн гэм буруутай этгээдээс шаардаж гаргуулах эрхтэй” гэж заасан. Үүнийг Төрийн албаны тухай хуулийн 50 дугаар зүйлийн 50.1 дэх хэсэгт зөрчил гаргасан этгээд уг зөрчилд гэм буруутай байхыг шаардсантай уялдуулан тайлбарлахад төрийн албан хаагч гаргасан зөрчилдөө шууд санаатай, эсхүл илтэд болгоомжгүй гэм буруутай бол тус хуульд заасан хариуцлага хүлээнэ.” гэжээ. Гэтэл хоёр шатны шүүх гэм хорын хохирлын хэмжээ нь бүхэлдээ хариуцагчийн гэм буруутай үйлдлээс шалтгаалсан гэж үзсэн нь дээрх хуулиудад нийцээгүй, гэм бурууд хамаарах шалтгаант холбоо, гэм буруугийн хэлбэр, хэр хэмжээг зөв тогтоож чадаагүй, хэргийн нөхцөл байдлыг харгалзан үзээгүй байна. (15)

3. Хариуцагч нь ажилтныг ажлаас буруу халсан гэм буруутай үйлдлийн улмаас төрөөс уг ажилтанд ажилгүй байсан хугацааны олговрыг нөхөн төлсөн байх боловч гэм хорын хохирлын хэмжээ нэмэгдэхэд хариуцагчийн шууд санаатай буруутай үйлдлээс шалтгаалаагүй зарим нөхцөл байдал тогтоогджээ. Хариуцагч А.Д нь жолооч С.Г-г ажлаас халсан нь буруу болохыг тогтоосон шүүхийн шийдвэр 2021.06.02-ны өдөр хуулийн хүчин төгөлдөр болсон ба энэ хугацаанд 2021.03.30-ны өдрөөс 2021.05.25-ны өдөр хүртэл С.Г нь цагдан хоригдож байсан, мөн 2021.06.14-ний өдрөөс хойш хариуцагч нь ажил үүргээ гүйцэтгээгүй болох нь тогтоогдсон. Иймээс дээрх хугацаанд хариуцагчаас өөрөөс нь шалтгаалахгүйгээр С.Г-ыг ажилд эгүүлэн томилох боломжгүй нөхцөл байдал үүссэн байсан тул 2021.03.30-ны өдрөөс С.Г-ыг ажилд нь эгүүлэн томилсон 2021.07.26-ны өдрийг хүртэл хугацааны олговрыг хариуцагч төлөх үндэслэлгүй, энэ хугацаанд учирсан гэм хорын хохирол нь хариуцагчийн гэм буруутай үйлдэлтэй шалтгаант холбоогүй байх тул гэм хорын хохирлоос 2,224,716 төгрөгийг нэхэмжлэлээс хасаж тооцох үндэслэлтэй.

Дээрх дүгнэлтийг үндэслэн, хяналтын шатны шүүхээс ИХ-ийн 498 дугаар зүйлийн 498.5 дахь зохицуулалтыг хоёр шатны шүүх зөв тайлбарлан хэрэглэж чадаагүй гэж үзэн анхан шатны шүүхийн шийдвэр, давж заалдах шатны магадлалд өөрчлөлт оруулан хариуцагчийн хяналтын журмаар гаргасан гомдлыг хангаж шийдвэрлэжээ.

⁵ Улсын дээд шүүхийн 2023 оны 09 дүгээр сарын 19-ний өдрийн 001/ХТ2023/00157 дугаар тогтоол, https://shuukh.mn/single_case/10349?daterange=2023-09-19%20-%202023-09-19&id=3&court_cat=1&bb=1.

ГУРАВ. ДҮН ШИНЖИЛГЭЭ

ИХ-ийн 498 дугаар зүйлийн 498.2-т зааснаар төрийн албан хаагчийн албан үүргээ зөрчсөн гэм буруутай үйлдэл /эс үйлдэхүй/-ийн улмаас бусдад учруулсан хохирлыг төр хариуцан арилгана. Төр ийнхүү өөрт учирсан хохирлыг мөн хуулийн 498.5-аар буруутай этгээдээс шаардан гаргуулахад Төрийн албаны тухай хууль (цаашид “ТАТХ” гэх)-ийн 50.1-т *“Иргэнийг, эсхүл улс төрийн албан хаагчаас бусад төрийн албан хаагчийг төрийн албанд хууль бусаар томилсон, чөлөөлсөн, түр чөлөөлсөн, халсныг төрийн албаны төв байгууллага, эсхүл шүүх тогтоосон бол төрд учруулсан хохирлыг **уг шийдвэрийг гаргасан буруутай албан тушаалтнаар нөхөн төлүүлнэ.**”* гэх зохицуулалтыг хэрэглэх, мөн гэм буруутай этгээдийн гэм буруугийн хэлбэр, хэр хэмжээ, түүнд нөлөөлөх хүчин зүйлийг харгалзан үзэх талаар шүүх голлон дүгнэлт өгчээ.

“Гэм хорын хохирол нь хариуцагчийн гэм буруутай үйлдэлтэй шалтгаант холбоогүй бол хариуцлага хүлээхгүй” гэх агуулга бүхий гэм буруугүй бол хариуцлага хүлээхгүй байх зарчим нь төр гэм хорыг хариуцан арилгасныхаа дараагаар учирсан хохирлоо шууд санаатай буюу илтэд болгоомжгүй үйлдлээр гэм хор учруулсан төрийн албан хаагчаас шаардан гаргуулж байгаатай нийцэх эсэх, мөн хэрхэн уялдах талаар авч үзэх шаардлага үүсэж байна. Өөрөөр хэлбэл хуульд зааснаар төр нь төрийн албан хаагчийн ажиллаж байгаа хуулийн этгээд буюу ажил олгогч болохынхоо хувьд өөрийн ажилтны учруулсан гэм хорыг хариуцаж байгаа нь өөрийн гэм буруутай үйлдлийн улмаас эсхүл бусдын өмнөөс хариуцлага хүлээж байгаа эсэхийг тодорхойлох нь зүйтэй. Мөн ИХ-ийн 498.5 дахь зохицуулалтаар “... 498.1, 498.2, 498.4-т заасан этгээд...” хэмээн хувийн болон нийтийн эрх зүйн субъектүүдийг нэгтгэн зохицуулсан хэдий ч дээрх шүүхийн шийдвэрээр хэргийн оролцогч талуудаас хамааран Төрийн албаны тухай хуулийн зохицуулалттай уялдуулан тайлбарласныг тус тус үндэслэн үүсэх хууль хэрэглээний асуудал, цаашлаад эдгээр асуудлуудтай холбоотой эрх зүйн зохицуулалт, онолын ойлголт, судлаачдын байр суурь, адил төстэй маргааныг шийдвэрлэж буй дотоодын шүүхийн практикийг судлан, дүгнэлт өгөхөд энэхүү шүүхийн шийдвэрийн дүн шинжилгээний зорилго оршино.

3.1 Эрх зүйн зохицуулалт болон онолын ойлголт

ИХ-ийн 498 дугаар зүйлийн 498.5-д *“Энэ хуулийн 498.1, 498.2, 498.4-т заасан этгээд өөрийн шууд санаатай буюу илтэд болгоомжгүй үйлдлээр гэм хор учруулсан бол гэм хорыг арилгасан байгууллага өөрт учирсан хохирлыг тухайн гэм буруутай этгээдээс шаардаж гаргуулах эрхтэй.”* хэмээн ажилтан, төрийн албан хаагч, мөрдөгч, прокурор, шүүгчийг, өөрөөр хэлбэл хувийн болон нийтийн эрх зүйн субъектүүдийг хамтатган, зөвхөн “шууд санаатай буюу илтэд болгоомжгүй” гэм буруугийн хэлбэрийн хязгаарлалтыг тогтоон хуульчилсан байна. Мөн уг зохицуулалтаар ажил олгогч болон ажиллуулж байгаа хуулийн этгээд буюу төрийг хамтатган гэм хорыг арилгасан байгууллага гэх байдлаар хуульчилжээ. Иймд юун түрүүнд ИХ-ийн 498 дугаар зүйл дэх ажил олгогчийн хариуцлага хүлээж буй

үндэслэл болоод гэм буруугийн хэлбэрийн талаарх судлаачдын тодорхойлолт, байр суурийг авч үзэх нь зүйтэй хэмээн үзлээ.

Зарим судлаачдын хувьд ажил олгогчийн хүлээж буй хариуцлагыг өөрийн гэм буруугийн үүднээс бус, бусдын буюу ажилтныхаа өмнөөс хүлээх хариуцлагад хамаатуулах байдлаар тайлбарласан нь бий. Тухайлбал судлаач Ж.Оюунтунгалаг энэ талаар “... **бусдын өмнөөс хүлээх хариуцлагын хувьд** Монгол улс нь 1952 оны ИХ-аар албан тушаалтны учруулсан гэм хорыг байгууллага хариуцах, 1963 оны ИХ-аар ажилчин, албан хаагчдын учруулсан гэм хорыг байгууллага хариуцах, 1994 оны хуулиар бусдын өмнөөс хүлээх хариуцлага дээр нэмэгдэж хуулийн этгээдийн ажилтны өмнөөс хүлээх хариуцлага, хэрэг бүртгэх, мөрдөн байцаах, шүүх, прокурорын байгууллагын албан тушаалтны үйл ажиллагаанаас учирсан хохирлыг арилгах зэрэг төрлүүд нэмэгдсэн байдаг. 2002 оны ИХ-д “бусдын өмнөөс үүрэг хүлээх” үндэслэлүүд нэмэгдээгүй бөгөөд харин илүү тодорхой болгон найруулагдсан шинжтэй байдаг.”⁶ хэмээн тодорхойлсон байна.

Р.Пүрэвбаатар судлаачийн хувьд: “Ажил олгогч нь өөрийн гэм буруутай үйлдлийн улмаас 498-р зүйлийн 498.1 дэх хэсгийн дагуу хариуцлага хүлээдэггүй бөгөөд **бусдын үйлдэл /эс үйлдэхүй/-ийн өмнөөс хариуцлага хүлээдэг /vicarious liability, liability for the acts of others/ гэж тайлбарлах боломжтой байна.** Энэ нь Иргэний хуулийн 498-р зүйлийн 498.1 дэх хэсгийн зохицуулалтыг гэм буруу гэх урьдчилсан нөхцөлийг ашиглалгүйгээр хариуцлага хүлээлгэх зарчимд суурилсан хэм хэмжээ болохыг нь бүрэн илтгэнэ. Гэм бурууг үндэслэхгүйгээр хариуцлага хүлээлгэх зарчмын хүрээнд авч үзвэл ажил олгогч /байгууллага/ нь тухайн ажилтны үйл ажиллагааны үр дүнд ашиг олж байгаа учраас хариуцлага хүлээх шаардлагатай гэх үндэслэл, эсхүл ажил олгогч /байгууллага/ нь ажиллагсадтай харьцуулахад хохирлыг нөхөн төлөх боломж, бололцоо ихтэй гэх үндэслэл, гэм бурууг үндэслэхгүйгээр хариуцлага хүлээлгэх зарчимд тулгуурласан нь хохирогчийн хувьд нотолгооны хувьд илүү хялбар нөхцөл байдлыг бий болгодог гэх бодлогын шинжтэй үндэслэл зэргийг энд дурдаж болно.”⁷ гэж тайлбарлажээ.

Харин зарим судлаачид дээрхээс өөрөөр буюу ажил олгогч нь өөрийн гэм бурууг үндэслэн хариуцлага хүлээж байгаа гэх байдлаар: “Иргэний хуулийн 498 дугаар зүйлээр хариуцлага хүлээж буй үндэслэл нь ажилтныг сонгох, ажилд нь хяналт тавихдаа алдаа гаргасан гэж үзнэ. Үүгээрээ бусдын гэм бурууг бус өөрийн гэм бурууг хариуцаж байгаа юм.”⁸; “Ажилтан, албан тушаалтан бусдад учруулсан гэм хорыг түүний ажилладаг хуулийн этгээд, албан байгууллага хариуцаж байгаа нь тухайн ажилтан, албан тушаалтны гэм буруугийн төлөө биш, өөрийн гэм буруугийн төлөө хариуцлага хүлээдэг. Энэ нь ажилтан, албан тушаалтныг зөв шилж аваагүй буюу сонгоогүй, тэдэнд мэдлэг, мэргэжлийн үүрэгт ажилтай холбоотой ёс суртахуун,

⁶ Ж.Оюунтунгалаг, “Гэм хорын тусгай төрөл: Эзэмшигчийн хариуцлага”, *legaldata.mn*, 2017, 2 дахь тал, (Сүүлд үзсэн: 2025.01.16)

⁷ Р.Пүрэвбаатар, “Иргэний хуулийн 498-р зүйлийн талаар судлах нь: Харьцуулалт, дүгнэлт”, *Хууль дээдлэх ёс*, 81.

⁸ Д.Янжинхорлоо, *Иргэний эрх зүйн үндсэн асуудал, үүргийн гүйцэтгэлийг хангах эрх зүй*, 2017, 150 дахь тал.

соёл хүмүүжлийн талаар сургалт хийдэггүй, хийсэн боловч зохих шаардлагын хэмжээнд хүрээгүй гэх мэт өөрийн гэм буруугийн төлөө хариуцлага хүлээж байгаа юм.⁹”; “Ажилтны учруулсан гэм хорыг арилгах үүргийг ажил олгогчид хуулиар ногдуулсан байгаа нь ажил олгогч нь ажилтныхаа хөдөлмөрлөх явцыг холбогдох хууль тогтоомж, заавар журмын үндсэн дээр хянах үүргээ зохих ёсоор биелүүлээгүй гэм буруутай гэж үзэж байгаатай холбоотой юм.¹⁰” зэрэг тайлбаруудыг хийсэн байна.

Дээрхээс үзвэл ажил олгогч нь ажилтны учруулсан гэм хорыг хариуцахдаа өөрийн эсхүл бусдын гэм бурууг хариуцаж байгааг судлаачид өөр хоорондоо ялгаатай байдлаар тайлбарласан буюу нэгдсэн ойлголтод хүрээгүй байна хэмээн дүгнэж болохоор байна. Өөрөөр хэлбэл ихэнх судлаачид зөвхөн өөрийн гэм буруутай үйлдлийн улмаас хариуцлага хүлээнэ, хэн нэгний үйлдлийн өмнөөс хариуцлага хүлээхгүй гэж үздэг бол зарим судлаачид бусдын үйлдлийн өмнөөс хариуцлага хүлээх боломжтой гэж үздэг ба энэ нь гэм бурууг үндэслэхгүйгээр хариуцлага хүлээлгэх зарчимд суурилсан хэм хэмжээний нэг төрөлд хамаарна гэж тайлбарлаж байна. Хэрэв ИХ-ын 498 дугаар зүйлийг бусдын өмнөөс хариуцлага хүлээх ойлголтод хамаарна хэмээн тайлбарласан тохиолдолд ажил олгогч нь өөрийн үйлдлийн улмаас бий болсон хохирлыг бус ажилтны бусдад учруулсан хохирлыг түүний оронд гуравдагч этгээдэд нөхөн төлөх үүрэг хүлээх тул дараа нь ажилтнаасаа 498.5 дахь хэсгийн дагуу хохирлоо шаардах боломжтой байх нь тодорхой гэж дүгнэж болох юм. Өөрөөр хэлбэл ИХ-ын 498.5 дахь хэсгийг тайлбарлахад ажил олгогч бусдын өмнөөс эсхүл өөрийн буруугийн улмаас хариуцлага хүлээж байгаа гэж үзэх эсэх нь ихээхэн ач холбогдолтой байна.

3.2. Төсөөтэй шүүхийн шийдвэр

Дүн шинжилгээний энэхүү хэсэгт дээрх үндсэн тогтоолын хянавал хэсэгт эшлэн тайлбарласан, мөн хэргийн үйл баримт болон эрх зүйн асуудалтай холбоотой адил төстэй хэрэг гэх үндэслэлээр дараах тогтоолын үндэслэлийг тодруулан авч үзье.

Улсын дээд шүүхийн 2023 оны 09 дүгээр сарын 19-ний өдрийн 001/ХТ2023/00157 дугаар тогтоол:¹¹

Хэргийн тухай товч:

Нэхэмжлэгч Монгол улсын ерөнхий прокурорын газар (цаашид “МУЕПГ” гэх), Төрийн албаны зөвлөл (цаашид “ТАЗ” гэх) нар нь хариуцагч Санхүүгийн зохицуулах хороо (цаашид “СЗХ” гэх)-ны даргаар ажиллаж байсан С.Д-д холбогдуулан гэм хорын хохиролд 29,226,227 төгрөг гаргуулах тухай нэхэмжлэлийг гаргасан ба нэхэмжлэгч МУЕПГ нь нэхэмжлэлийн үндэслэлээ “С.Д нь 2018.07.06-нд Т.Ж-ын албан тушаалыг бууруулж, өөр албан тушаалд томилсон ба үүний дараагаар тус

⁹ Т.Мөнхжаргал, *Монгол Улсын Иргэний эрх зүй Үүргийн тусгай төрөл*, 2015, 219 дэх тал.

¹⁰ Монгол Улсын Дээд шүүх, *Монгол Улсын Иргэний хуулийн тайлбар (Гэрээний бус үүрэг IV)*, 2016, 57-58 дахь тал

¹¹ УДШ-ийн 2023 оны 09 дүгээр сарын 19-ний өдрийн 001/ХТ2023/00157 дугаар тогтоол, https://shuukh.mn/single_case/10349?daterange=2023-09-19%20-%202023-09-19&id=3&court_cat=1&bb=1

хорооны Ажлын албаны даргын 2018.12.19-ны тушаалаар Т.Ж-г үүрэгт ажлаас нь чөлөөлсөн. Т.Ж холбогдох тушаалуудыг эс зөвшөөрч шүүхээр марган түүнийг ажилд нь эгүүлэн тогтоосон шүүхийн шийдвэр хүчин төгөлдөр болсон ба шийдвэрт 2018.07.06-ны өдрөөс 2019.12.03-ны өдрийг хүртэлх хугацааны дундаж цалин хөлстэй тэнцэх олговорт 29,226,227 төгрөгийг СЗХ-с гаргуулан Т.Ж-д олгохоор заасан бөгөөд тус шүүхийн шийдвэр биелэгдсэн.

Иймд Захиргааны ерөнхий хуулийн 103.3, 103.1, ИХ-ийн 497.1, 498.2, 498.5-д зааснаар 29,226,227 төгрөгийг С.Д-ээс гаргуулна.” гэж, нэхэмжлэгч ТАЗ-ийн хувьд нэхэмжлэлийн шаардлагын үндэслэлээ “...Төрийн албаны тухай хуулийн 50 дугаар зүйлийн 50.1 дэх хэсгийг үндэслэн тухайн үед ажиллаж байсан, уг тушаалыг гаргасан буруутай албан тушаалтан нь С.Д тул түүнээс 29,226,227 төгрөгийг гаргуулж төрийг хохиролгүй болгох үндэстэй” гэж тус тус тайлбарлажээ. Харин хариуцагч С.Д нь нэхэмжлэлийн шаардлагыг бүхэлд нь эс зөвшөөрч, “... ИХ-ийн 498.5-д заасан гэм буруугийн илтэд болгоомжгүй хэлбэр нь гэм хорын ерөнхий зохицуулалтын үндсэн бүрэлдэхүүний нэг болох болгоомжгүй хэлбэрээс ялгаатай. ... Тушаалыг чиг үүргийнхээ дагуу гаргасан тул шууд санаатай, эсхүл илтэд болгоомжгүй үйлдлээрээ хохирол учруулсан гэх үндэслэл үгүй. Шүүхээс тус албан тушаал бууруулсан тушаалыг хууль бус болохыг тогтооно гэдгийг урьдчилан харах боломжгүй. Захиргааны хэргийн шүүх хэргийг шийдвэрлэх үед миний бие СЗХ-ны даргын албан тушаалаас чөлөөлөгдсөн байсан тул шүүхийн шийдвэрийг давж заалдах боломж олгогдоогүй. Мөн Т.Ж-д цалин хөлс авч ажиллах боломжтой албан тушаалд томилогдсон ч ажиллахаас татгалзсан эс үйлдэхүй нь хохирлын хэмжээ өсөхөд шууд нөлөөлсөн” гэж маргасан.

Анхан шатны шүүх: Үндсэн нэхэмжлэлийн шаардлагын зарим хэсгийг хангаж шийдвэрлэхдээ “... хууль бус тушаал, шийдвэр гаргасан хариуцагчийн гэм буруу тогтоогдсон тул үүдэн гарсан хохирлыг хариуцан арилгана, ... С.Д-н 2018.07.06-ны өдөр гаргасан Албан тушаал бууруулах тухай тушаал нь хууль зөрчсөн эсэх асуудлыг шүүхээс хянан шийдвэрлэж байх явцад буюу 2018.12.19-ний өдөр Ажлаас халах тухай тушаал гарсан. Уг тушаалыг хариуцагч С.Д гаргаагүй. ... 2018.07.06-ны өдрөөс 2018.12.19-ний өдрийг хүртэлх ажилгүй байсан хугацаанд хамаарах хохирлын хэмжээ 9,306,675 төгрөгийг гаргуулах нь Иргэний хуулийн 230 дугаар зүйлийн 230.3-т нийцнэ.” гэж дүгнэжээ.

Давж заалдах шатны шүүх: Анхан шатны шүүхийн шийдвэрийг хүчингүй болгож, нэхэмжлэлийг хэрэгсэхгүй болгохдоо “... ЗЕХ-ийн 103.3-т заасан нэхэмжлэл нь ерөнхий гэм хор буюу иргэн, хуулийн этгээдэд нөхөн төлсөн хохирлын тухайд яригдаж байх тул төрийн албан хаагчийн хөдөлмөрийн харилцаанд хамаарахгүй. Нийтлэг зохицуулалт болох ИХ-ийн 497, 510 дахь заалтыг баримталсан анхан шатны шүүхийн дүгнэлт буруу, ... Төрийн албаны тухай хуулийн 50.1 дэх хэсгээр төрийн албан хаагчийг төрийн албанд хууль бусаар томилсон, чөлөөлсөн, түр чөлөөлсөн, халсныг төрийн албаны төв байгууллага, шүүх тогтоосон бол төрд учруулсан хохирлыг буруутай албан тушаалтнаар төлүүлэх тухай заасан. ... СЗХ-ны даргын тушаал нь ажлаас халах, чөлөөлөх бус албан тушаал бууруулах

агуулгатай тул дээрх тохиолдолд хамаарахгүй, өөрөөр хэлбэл ИХ-ийн 498 дугаар зүйлийн 498.5, Төрийн албаны тухай хуулийн 50 дугаар зүйлийн 50.1 дэх хэсэгт заасан үндэслэл тогтоогдохгүй байх тул нэхэмжлэлийг бүхэлд нь хэрэгсэхгүй болгох нь зүйтэй.” гэж дүгнэсэн.

Улсын дээд шүүх: Төрийн албаны тухай хуулийн 50 дугаар зүйлийн 50.1-д Иргэнийг, эсхүл улс төрийн албан хаагчаас бусад төрийн албан хаагчийг төрийн албанд хууль бусаар томилсон, чөлөөлсөн, түр чөлөөлсөн, халсныг төрийн албаны төв байгууллага, эсхүл шүүх тогтоосон бол төрд учруулсан хохирлыг уг шийдвэрийг гаргасан буруутай албан тушаалтнаар нөхөн төлүүлэхээр заасан.

ИХ-ийн 497 дугаар зүйлийн 497.1 дэх хэсэгт иргэний эрх зүйн хэм хэмжээгээр хамгаалагдвал зохих эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлын төрлийг тодорхойлсноороо нийтлэг зохицуулалт болох хэдий ч **зөрчил гаргасан этгээд зайлшгүй гэм буруутай байхыг шаарддагаараа энэ шаардлагыг тавьдаггүй тусгай зөрчлүүдээс ялгаатай.** Өөрөөр хэлбэл, ИХ-ийн 497 дугаар зүйлийн 497.2-т “гэм хор учруулсан этгээд ийнхүү гэм хор учруулсан нь түүний буруугаас болоогүй гэдгийг нотолбол хуульд зааснаас бусад тохиолдолд гэм хор учруулсны хариуцлагаас чөлөөлөгдөнө.” гэж зааснаас үзвэл **энэ зүйлд хамаарах зөрчлийн бүрэлдэхүүнд гэм буруугийн аль нэг хэлбэрийг заавал шаардаж байгаагаараа нийтлэг бус, нарийвчилсан зохицуулалт болдог онцлогтой.**

ИХ-ийн 498 дугаар зүйл нь албан хаагч, хөдөлмөрийн гэрээгээр ажиллаж буй ажилтнуудын бусдад учруулсан хохирлыг хэрхэн арилгахтай холбоотой харилцааг зохицуулсан тусгай хэм хэмжээ бөгөөд мөн зүйлийн 498.5 дахь хэсэг нь ажилтны бусдад учруулсан хохирлыг арилгасан ажил олгогч ажилтнаасаа буцаан шаардах харилцаанд үйлчилнэ. **Ийнхүү ажилтнаас шаардах эрхийн бүрэлдэхүүн буюу урьдчилсан нөхцөлд гэм буруугийн бүх хэлбэрийг бус, тодорхой хэлбэрийг дурдан “...шууд санаатай буюу илтэд болгоомжгүй үйлдлээр...” гэж заасан байна.** Иймд Төрийн албаны тухай хуулийн 50 дугаар зүйлийн 50.1 дэх хэсэгт зөрчил гаргасан этгээд уг зөрчилд гэм буруутай байхыг шаардсаныг Иргэний хуулийн 498 дугаар зүйлийн 498.5 дахь хэсэгтэй уялдуулан тайлбарлах нь зүйтэй. Өөрөөр хэлбэл, төрийн албан хаагч гаргасан зөрчилдөө шууд санаатай, эсхүл илтэд болгоомжгүй гэм буруутай бол тус хуульд заасан хариуцлага хүлээнэ. (13)

С.Д-г төрийн эрх бүхий албан тушаалтан бүр мэдэх, сахин биелүүлэх боломжтой анхан шатны шинжтэй захиргааны акт гаргахын өмнө хийгдэх процессын хэм хэмжээний хэрэглээний асуудалд илтэд хайхрамжгүй хандан хууль зөрчин захиргааны акт гаргасанд Төрийн албаны тухай хуулийн 50 дугаар зүйлийн 50.1-д заасан “буруутай”, тодруулбал Иргэний хуулийн 498 дугаар зүйлийн 498.5-д заасан “илтэд болгоомжгүй” хэлбэрийн гэм буруутай гэж үзэв. Иймд төрийн албан хаагчийн илтэд болгоомжгүй үйлдлийн улмаас бусдад учирсан хохирлыг төр хариуцан арилгасан бол энэ хохирлыг буруутай этгээдээс нэхэмжлэх боломжтой.

Хариуцагч С.Д-ийн төрд учруулсан хохирлын хэмжээг 9,306,675 төгрөгөөр тогтоосон анхан шатны шүүхийн дүгнэлт зөв. Учир нь **хариуцагч С.Д нь 2018.07.06-**

ны өдөр албан тушаал бууруулах тушаал гаргасан бөгөөд Т.Ж-ыг ажлаас халах шийдвэрийг хариуцагч гаргаагүй байх тул 2018.07.06-ны өдрөөс 2018.12.19-ний өдрийг хүртэлх ажилгүй байсан хугацааны цалин хөлстэй тэнцэх олговор болох 9,306,675 төгрөгөөр хохирлын хэмжээг тодорхойлно.

Түүнчлэн тус хэрэг маргаанд МУЕПГ, ТАЗ нь тус тус нэхэмжлэгчээр оролцож байх боловч эдгээрийн нэхэмжлэгч байх эрх зүйн үндсийг Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулиар нарийвчлан зохицуулах тул эдгээр байгууллага нь тус хуулийн 12 дугаар зүйлийн 12.1.2-т заасан этгээд байна. Ажилтны учруулсан хохирлыг хуульд заасан журмын дагуу арилгасан ажил олгогч-төрийн байгууллага болох СЗХ нь гэм хорыг шаардах эрхтэй этгээд тул дээр дурдсан хохирлын мөнгөн дүнг төлөөлөн нэхэмжлэл гаргасан МУЕПГ, ТАЗ-д бус СЗХ-нд олгох нь зүйтэй гэж шийдвэрлэсэн.

Уг шүүхийн шийдвэрээс үзвэл ИХ-ийн 498 дугаар зүйлийг албан хаагч, хөдөлмөрийн гэрээгээр ажиллаж буй ажилтнуудын бусдад учруулсан хохирлыг хэрхэн арилгахтай холбоотой харилцааг зохицуулсан тусгай хэм хэмжээ хэмээн тодорхойлоод, 498.5 дахь хэсгийн дагуу шаардах эрхийн урьдчилсан нөхцөлд гэм буруугийн бүх хэлбэрийг бус, тодорхой хэлбэрийг дурдан “шууд санаатай болон илтэд болгоомжгүй үйлдлээр” гэж заасан талаар тодорхойлсон байна. Мөн ТАТХ-ийн 50.1 дэх хэсэгт зөрчил гаргасан этгээд гэм буруутай байхыг шаардсаныг үүнтэй холбох замаар буюу төрийн албан хаагч гаргасан зөрчилдөө шууд санаатай, эсхүл илтэд болгоомжгүй гэм буруутай бол тус хуульд заасан хариуцлага хүлээх талаар дүгнэж шийдвэрлэжээ. Ийнхүү ЗЕХ-д зааснаар тухайн төрийн албан хаагч нь мэдвэл зохих процессын шаардлагыг эс биелүүлсэн үйлдэлдээ илтэд болгоомжгүй гэм буруугийн хэлбэр тогтоогдсон хэмээн шүүхээс үзжээ.

3.3. Гадаадын зарим улсын эрх зүйн зохицуулалт

Харьцуулсан судалгааны хүрээнд Монгол Улсын 2002 оны ИХ-ийн 498 дугаар зүйлийн зохицуулалтыг батлахад тодорхой нөлөө үзүүлсэн болон дүн шинжилгээгээр голлон хөндөгдөж буй зохицуулалт болох ИХ-ийн 498 дугаар зүйлийн 498.5 дахь хэсэгтэй төсөөтэй зохицуулалт агуулсан зэргийг үндэслэн Гүрж, ХБНГУ болон Япон улсын эрх зүйн зохицуулалтыг сонгон авч судаллаа.

3.3.1. Бүгд Найрамдах Гүрж Улс

Гүрж улсын ИХ-ийн 1005-р зүйлийн 1005.1 дэх хэсэгт “Аливаа төрийн албан хаагч өөрийн албаны үүргийг зөрчиж, санаатай буюу илтэд болгоомжгүй үйлдлээр бусдад гэм хор учруулсан бол хохирогчид учирсан хохирлыг төр буюу өөрийн ажиллаж байгаа байгууллагатайгаа хамтран нөхөн төлөх үүрэг хүлээнэ.”¹² гэж “санаатай буюу илтэд болгоомжгүй” үйлдлээр бусдад гэм хор учруулсан тохиолдолд л зөвхөн төр, төрийн байгууллага өөрийн албан хаагчийн бусдад учруулсан гэм хорыг хамтран хариуцахаар хуульчилсан нь ихээхэн онцлогтой байна.

¹² Civil Code of Georgia (1997), <https://matsne.gov.ge/document/download/31702/75/en/pdf>. (Сүүлд үзсэн: 2025,01,16)

3.3.2. Холбооны Бүгд Найрамдах Герман Улс (ХБНГУ)

ХБНГУ-ын ИХ¹³-ийн 839-р зүйлийн 839.1 дэх хэсэгт “Төрийн албан хаагч нь гуравдагч этгээдийн өмнө хүлээсэн албан тушаалын үүргээ санаатай буюу болгоомжгүй гэм буруутайгаар зөрчсөн тохиолдолд төрийн албан хаагч нь гуравдагч этгээдэд учирсан хохирлыг нөхөн төлөх үүрэг хүлээнэ. Төрийн албан хаагч нь болгоомжгүй гэм буруутайн улмаас хариуцлага хүлээхээр болсон тохиолдолд хохирогч нь бусад аргаар хохирлыг нөхөн төлүүлэх боломжгүй гэж үзсэн бол төрийн албан хаагч нь хохирлыг нөхөн төлөх хариуцлага хүлээнэ” хэмээн зөвхөн төрийн албан хаагчийн талаар зохицуулжээ. Уг зохицуулалтын хоёр дахь өгүүлбэрт дурдагдсан **бусад арга гэдэгт** төр хохирлыг хариуцан арилгах үүрэг хүлээх боломжтойг хамаатуулан ойлгож болохоор байна. Өөрөөр хэлбэл төрийн албан хаагч болгоомжгүй гэм буруугийн хэлбэрээр гуравдагч этгээдэд хохирол учруулсан тохиолдолд эхний ээлжид төрийн албан хаагчаар хохирлыг нөхөн төлүүлэхээс бусад аргыг ашиглахыг зорих юм.

Мөн ХБНГУ-ын Үндсэн хууль¹⁴-ийн 34-р зүйлд “Аливаа төрийн албан хаагч нь гуравдагч этгээдийн өмнө хүлээсэн албан үүргээ зөрчсөн тохиолдолд зарчим ёсоор тухайн этгээдийг ажиллуулдаг төр эсхүл байгууллага хариуцлага хүлээнэ. Санаатай эсхүл илт болгоомжгүй гэм буруутай тохиолдолд өөрт учирсан хохирлоо тухайн этгээдээс шаардах явдлыг хориглохгүй. Хохирол нөхөн төлүүлэхээр болон өөрт учирсан хохирлоо тухайн этгээдээс шаардах тохиолдолд ердийн шүүхэд нэхэмжлэл гаргах явдлыг хориглож болохгүй” гэж зохицуулсан байна.

3.3.3. Япон Улс

Япон улсын хувьд харин төрийн албаны хариуцлагатай холбоотой харилцааг Төрийн албаны хариуцлагын тухай хуулийн дагуу шийдвэрлэдэг бөгөөд уг хуулийн 1-р зүйлийн 1.1 дэх хэсэгт “Төр болон нийтийн эрх зүйн хуулийн этгээдийн бүрэн эрхийг хэрэгжүүлдэг төрийн албан хаагч нь өөрийн албан үүргээ гүйцэтгэх явцдаа санаатай эсхүл болгоомжгүй гэм буруутайгаар хууль бусаар бусдад хохирол учруулсан тохиолдолд хохирлыг нөхөн төлөх хариуцлага хүлээнэ” гэж, тус хуулийн 1.2 дахь хэсэгт “Өмнөх хэсэгт заасан тохиолдлын хувьд **төрийн албан хаагч нь санаатай эсхүл илтэд болгоомжгүй гэм буруутай тохиолдолд төр болон нийтийн эрх зүйн хуулийн этгээд нь тухайн төрийн албан хаагчаас өөрт учирсан хохирлоо шаардах эрхтэй**” гэж тус тус зохицуулжээ.

Дээрх гурван улсын эрх зүйн зохицуулалтаас үзэхэд төрийн албан хаагч буюу нийтийн эрх зүйн субъектийн албан үүргээ гүйцэтгэх явцдаа гуравдагч этгээдэд хохирол учруулсан тохиолдолд тухайн гэм хорын хохирлыг хэн хэрхэн хариуцах талаар тусгайлан буюу хувийн эрх зүйн субъектүүдээс ялган зохицуулсан байх ба уялдуулан хэрэглэх бусад зохицуулалтыг мөн хуульчилжээ. Ийнхүү төр өөрт учирсан хохирлоо нөхөн төлүүлэх эрхийг хэрэгжүүлэхэд төрийн албан хаагч болох

¹³ German Civil Code (BGB), 2002, https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/englisch_bgb.html#p4249

¹⁴ Basic Law for the Federal Republic of Germany, 1949, https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_gg/englisch_gg.html

ажилтны санаатай, илтэд болгоомжгүй гэм бурууг тодорхойлон хуульчилсан нь Монгол Улсын зохицуулалттай төсөөтэй байна.

ДӨРӨВ. ДҮГНЭЛТ

Төрийн албан хаагчийн албан үүргээ зөрчсөн гэм буруутай үйлдэл /эс үйлдэхүй/-ийн улмаас бусдад учирсан гэм хорыг түүний ажиллаж байгаа хуулийн этгээд буюу төр хариуцан арилгах ба хэрэв тухайн төрийн албан хаагч шууд санаатай буюу илтэд болгоомжгүй үйлдлээрээ гэм хор учруулсан бол гэм хорыг арилгасан байгууллага /төр/ хохирлоо гэм буруутай этгээдээс шаардаж гаргуулах эрхтэй байхаар ИХ-ийн 498 дугаар зүйлд хуульчилжээ.

Ийнхүү шаардан гаргуулах эрхийг олгохдоо хууль тогтоогчийн зүгээс зөвхөн төрийн албан хаагч, төрөөр хязгаарлалгүй нийтэд нь ажилтан-ажил олгогч гэх байдлаар хуульчилсан байх тул үүнийг хэрхэн тайлбарлан хэрэглэхийг тодорхой болгох, мөн ажил олгогч нь ажилтнаасаа хохирлоо шаардах эрхийн үндэслэл нь ажилтны гэм бурууг ажил олгогч хариуцаж байгаа эсэх, эсхүл ажил олгогч өөрийнхөө гэм бурууг үндэслэж байгаа эсэхийг тодорхойлох шаардлагыг дүн шинжилгээний хүрээнд сонгон авсан УДШ-ийн 2024 оны 02 дугаар сарын 06-ны өдрийн 001/ХТ2024/00029 дугаар тогтоолоор тодорхойлсон болно.

Иргэний эрх зүйн онолд ажил олгогч нь ажилтны учруулсан гэм хорыг хариуцахдаа өөрийн эсхүл бусдын гэм бурууг хариуцаж байгааг “зөвхөн өөрийн гэм буруутай үйлдлийн улмаас хариуцлага хүлээнэ, хэн нэгний үйлдлийн өмнөөс хариуцлага хүлээхгүй” гэж үздэг бол зарим судлаачид үүнээс өөрөөр буюу “бусдын үйлдлийн өмнөөс хариуцлага хүлээх боломжтой” гэж тайлбарлаж байна. Хэрэв ИХ-ын 498 дугаар зүйлийг бусдын өмнөөс хариуцлага хүлээх ойлголтод хамаарна хэмээн тайлбарласан тохиолдолд ажил олгогч нь өөрийн үйлдлийн улмаас бий болсон хохирлыг бус ажилтны бусдад учруулсан хохирлыг түүний оронд гуравдагч этгээдэд нөхөн төлөх үүрэг хүлээх тул дараа нь ажилтнаасаа 498.5 дахь хэсгийн дагуу хохирлоо шаардах боломжтой хэмээн дүгнэхээр байх тул ажил олгогч бусдын өмнөөс эсхүл өөрийн буруугийн улмаас хариуцлага хүлээж байгаа гэж үзэх эсэх нь ихээхэн ач холбогдолтой.

Монгол Улсын шүүхийн практикт тухайлан төр, төрийн албан хаагчийн хөдөлмөрийн харилцаан дахь ажилтны учруулсан гэм хорын хохирлыг ажил олгогч хариуцан арилгах, ажилтны гэм буруугийн хэлбэрээс хамааран ажил олгогч өөрт учирсан хохирлоо буцаан шаардахтай холбоотой харилцаанд Төрийн албан хаагчийн тухай хуулийн зохицуулалтыг уялдуулан хэрэглэх байдлаар хувийн эрх зүйн субъектэд холбогдох маргаанаас ялган зааглаж байна хэмээн үзэж болохоор байна. Ийнхүү шийдвэрлэхдээ хуульд заасан илтэд болгоомжгүй буюу шууд санаатай гэм буруу байгаа эсэхийг нарийн харгалзан үзэж хариуцлагыг тус хүрээгээр хязгаарлаж байна.

Гадаадын бусад улс оронд төрийн албан хаагч буюу нийтийн эрх зүйн субъектийг хууль, тогтоомждоо тусгайлан ялгаатай байдлаар зохицуулсан нь манай

улсын зохицуулалтаас ялгарч байна. Харин гэм буруугийн хувьд нийтлэг байдлаар санаатай, илтэд болгоомжгүй гэм буруугийн хэлбэрийг тогтоожээ.

Дээрхээс үзвэл дүн шинжилгээний хүрээнд сонгон авсан УДШ-ийн 2024 оны 02 дугаар сарын 06-ны өдрийн 001/ХТ2024/00029 дугаар тогтоолоор төр өөрт учирсан хохирлоо буцаан шаардахын тулд төрийн албан хаагчийн шууд санаатай буюу илтэд болгоомжгүй гэм бурууг нарийн шалгах шаардлагатай гэх үндсэн асуудлыг хөндсөн хэдий ч Монгол Улсын эрх зүйн зохицуулалтад хувийн болон нийтийн эрх зүйн субъектийг нэгтгэн зохицуулсан байх тул хэрэв хувийн эрх зүйн субъектэд холбогдох хэрэг маргаан гарсан тохиолдолд хэрхэн хуулийг тайлбарлан хэрэглэх, цаашлаад ерөнхий гэм буруугийн зарчим энэ тохиолдолд хэрхэх зэрэг асуултууд гарах боломжтой байна.

НОМ ЗҮЙ

1. Монгол хэл дээрх эх сурвалж:

А. Эрх зүйн эх сурвалж:

1. Иргэний хууль, 2002 он.
2. Төрийн албаны тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/ 2017 он.
3. Завхан аймгийн эрүү, иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн 2023 оны 12 дугаар сарын 18-ны өдрийн 205/МА2023/00039 дугаар магадлал
4. Улсын дээд шүүхийн 2023 оны 09 дүгээр сарын 19-ний өдрийн 001/ХТ2023/00157 дугаар тогтоол
5. УДШ-ийн 2023 оны 09 дүгээр сарын 19-ний өдрийн 001/ХТ2023/00157 дугаар тогтоол

Б. Ном, сурах бичиг

1. Д.Янжинхорлоо, *Иргэний эрх зүйн үндсэн асуудал, үүргийн гүйцэтгэлийг хангах эрх зүй*, 2017 он.
2. Т.Мөнхжаргал, *Монгол Улсын Иргэний эрх зүй Үүргийн тусгай төрөл*, 2015 он.
3. Монгол Улсын Дээд шүүх, *Монгол Улсын Иргэний хуулийн тайлбар (Гэрээний бус үүрэг IV)*, 2016 он.

В. Эрдэм шинжилгээний бүтээл

1. Ж.Оюунтунгалаг, “Гэм хорын тусгай төрөл: Эзэмшигчийн хариуцлага”, *legaldata.mn*, 2017 он.
2. Р.Пүрэвбаатар, “Иргэний хуулийн 498-р зүйлийн талаар судлах нь: Харьцуулалт, дүгнэлт”, *Хууль дээдлэх ёс сэтгүүл*, №81, 2021 он

2. Цахим эх сурвалж:

1. Гүрж улсын хууль тогтоомжийн мэдээллийн нэгдсэн систем: <https://matsne.gov.ge>
2. ХБНГУ-ын хууль тогтоомжийн мэдээллийн нэгдсэн систем: <https://www.gesetze-im-internet.de/>